

Tyszkiewicz, Jan

"Iz drewniejszej istorii baltskich narodow po danym archeologii i antropologii", red. R. Ja. Denisowa [et al.], Riga 1980 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 72/4, 783

1981

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

Iz drevniejszej istorii baltskich narodow po dannym archeologii i antropologii,
red. R. Ja. Denisowa [i in.], „Zinante”, Riga 1980, s. 138.

Naukowa konferencja w Rydze nt. „Problemy etnicznej historii Bałtów” odbyła się w 1977 r. Jej celem — jak we wstępie stwierdza zespół redakcyjny opublikowanych z niej referatów — było przedstawienie syntetycznego obrazu w podjętym zakresie tematycznym, na podstawie różnych źródeł i warsztatów badawczych: archeologicznych, antropologicznych, lecz również etnograficznych, językowych i historycznych. Przegląd i dyskusja dotychczasowych rezultatów umożliwiła ich ocenę i sprecyzowanie dalszych potrzeb badawczych. Wprowadzenie pt. „Sostajanie i zadaczi archeologičeskogo izuczenija etnogeneza bałtskich narodow” (s. 7—13) powierzono dwu autorom: E. S. Mugurewicz (Ryga) i A. Z. Tautavičius (Wilno). Jest to pobieżny przegląd osiągnięć nauki światowej o najstarszych dziejach ludów bałtyckich (od koń. XIX w. po dzień dzisiejszy), niestety na tyle pobieżny, że pominięto tu wiele ważnych opracowań (m. in. cały dorobek Jerzego Antoniewicza). Z pozostałych 13 rozpraw większość napisali archeolodzy, tylko dwie antropolodzy: R. Ja. Denisowa — „Genesis baltow” (s. 26—33) oraz G. A. Czesnis i I. A. Papreckene — „Kranjologija i etniczeskaja odontologija naselenija Litwy XIV—XVII ww.” (s. 131—138). R. Ja. Denisowa krótko przedstawiała najważniejsze myśli ze swoich syntez („Antropologija drewnich bałtow”, Riga 1975 oraz — „Etnogenez łatszej”. Riga 1977). Badacze z Wilna natomiast dowodzą, że antropologiczne oblicze populacji litewskiej w początkach czasów nowożytnych tworzyły dwa rodzime komponenty: antropologiczny typ tzw. północno-zachodni i typ południowo-wschodni.

Odległym czasom pradziejowym poświęcili swe rozważania: R. K. Rimantene (Wilno), D. A. Krajnow (Moskwa), L. W. Wankina (Ryga), Ja. Ja. Graudonis (Ryga), A. G. Mitrofanow (Mińsk) i I. R. Cimermane (Ryga). Nowością jest forsowanie przez Rimantene hipotezy o zachodniej praojczyźnie Bałtów, mianowicie w okresie wczesnego neolitu mieszczącej się jakoby nad Zatoką Gdańską (tzw. kultura rzucewska). Związkami kulturowymi między Prasłowianami i Prabałtami zajął się znany badacz W. W. Sedow (Moskwa), zaś kontaktami Latgalów z Liwami w XII—XIII w. E. A. Zarinja (Ryga). Poświęcono też uwagę procesom kształtowania się terytoriów plemiennych Bałtów. Badacz lotewski M. K. Atgazis dowodzi trwałości siedzib i cmentarzysk w Zemgalii od przełomu er aż do XII—XIII stulecia. Natomiast A. Z. Tautavičius stara się obalić dotychczasowe przekonanie o niezmienności terytoriów plemiennych na Litwie, ostateczną ich stabilizację datując dopiero na IX—XIV wiek. Dzieje wschodnich plemion jaćwieskich wydają się potwierdzać to dowodzenie.

W rezultacie badacz zainteresowany procesem kształtowania się etnicznego bloku ludów bałtyckich otrzymał wartościowy przegląd ustaleń i wstępnych podsumowań. Historykowi brakuje w tym zbiorze dwóch albo trzech artykułów typowo historycznych, wiążących w jedną syntezę dzieje Bałtów w X—XIII stuleciu, wówczas gdy pojawiają się liczniejsze źródła pisane dotyczące tych ziem. Dorobek językoznawczy W. N. Toporowa i O. N. Trubaczowa pozwalał też oczekiwać jakiegoś podsumowania ich ustaleń dotyczących zasięgu osadnictwa i zróżnicowania starożytnych i średniowiecznych Bałtów. Publikowany zbiór studiów jest bogato ilustrowany fotografiami, rysunkami, dokumentacją archeologiczną, mapami, wykresami i tablicami antropologicznymi. Wszystko to czyni z publikacji całość pożyteczną chociaż nie wyczerpującą tematu.